



19.8.2021

Työ- ja elinkeinoministeriö

VN/12646/2020

Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä tutkimuksen, opiskelun, työharjoittelun ja vapaaehtoistoiminnan perusteella annetun lain muuttamisesta

Lausuntokierroksella olevan esityksen tarkoituksena on helpottaa ulkomaalaisten tutkijoiden, Suomessa opiskelevien ja korkeakoulututkinnon suorittaneiden sekä heidän perheidensä maahan jäämistä uudistamalla lupakäytäntöjä ja sujuvoittamalla oleskelulupaprosesseja hallitusohjelman kirjauksien mukaisesti. Opiskelijoille myönnettäisiin oleskelulupa koko tutkinnon suorittamisen ajaksi ja valmistumisen jälkeen sitä pidennetään kahteen vuoteen nykyisen yhden vuoden sijaan työnhakua tai yritystoiminnan aloittamista varten. Esitys on osa Marinin hallitusohjelmaa.

Palvelualojen ammattiliitto (PAM) suhtautuu lähtökohtaisesti myönteisesti kansainvälisiä tutkijoita ja opiskelijoita koskevan lupakäytännön sujuvoittamiseen ja siihen liittyvän byrokratian keventämiseen. Suomi tarvitsee osaavaa ja koulutettua työvoimaa ja siinä mielessä esitetyt muutokset ovat perusteltuja.

Heikommassa työmarkkina-asemassa olevan ulkomaisen työvoiman hyväksikäyttö on Suomessa monimuotoista ja laaja-alaista sekä usein myös systemaattista ja ammattimaista. Hyväksikäyttö mahdollistaa tekijälleen monesti erittäin kannattavan liiketoiminnan, koska kiinnijäämisriski on pieni. Kiinnijäämisen riskiä pienentää se, että monesti työnantajan laitton toiminta ei näy ulospäin. Valitettavan usein hyväksikäytön uhri myös hyväksyy tai alistuu menettelyyn, koska hänen kielitaitonsa ja tietonsa suomalaisen työelämän pelisäännöistä ovat puutteellisia. Hyväksikäytön uhreja löytyy myös korkeakoulututkinnon suorittaneiden keskuudesta.

Edellä mainituista syistä PAM keskittyy lausunnossaan etenkin sellaisiin asioihin, joilla on keskeinen merkitys heikossa työmarkkina-asemassa oleville työntekijöille sekä Suomeen muista maista tulevien henkilöiden kotoutumiselle.

MAAHANTULIJOITA KANNUSTETTAVA OPISKELEMAAN SUOMEN VIRALLISIA KIELIÄ

PAM korostaa, että tutkimuksen, opiskelun, työharjoittelun ja vapaaehtoistoiminnan perusteella Suomeen oleskeluluvan saaneita henkilöitä tulee kannustaa suomen ja/tai ruotsin kielen opiskeluun, sillä kielitaidolla on merkittävä rooli kotoutumisessa ja työllistymisessä: Ilman suomen ja/tai ruotsin kielen taitoa on vaikea työllistyä, koska Suomessa on aivan liian vähän työpaikkoja, joissa työkielenä käytetään vain englantia. Riittävä kielitaito tukee myös sosiaalista elämää sekä edesauttaa esimerkiksi asiointia viranomaisten kanssa. Siksi suomen tai ruotsin kielen opiskelu tulisi sisällyttää ulkomaalaisten tutkinto-opiskelijoiden tutkintovaatimuksiin. Samoin korkeakoulujen ja työelämän vuorovaikutusta tulisi lisätä huomattavasti.



19.8.2021

PAMin näkemyksen mukaan esimerkiksi työpaikalla tapahtuvan kielenoppisen kustannuksia voitaisiin jakaa sekä työnantajien että valtion kesken. Lisäksi on tärkeää, että maahanmuuttajille tarkoitetut verkkopalvelut (mm. infofinland.fi ja finnishcourses.fi) tarjoaisivat tietoja kotoutumiseen (ml. työelämä- ja yhteiskuntatietous) ja kieliopintoihin liittyvistä palveluista mahdollisimman laajasti ympäri Suomea. Kotoutumista ja luotettavan työelämätiedon löytämistä voitaisiin edistää myös International House Helsinki -konseptin tyyllisillä ratkaisuilla.

VIRANOMAISILLE RIITTÄVÄT VALVONTARESURSSIT SOSIAALISEN POLKUMYNNIN ESTÄMISEKSI

Esityksen mukaan opiskelijan tulisi esittää oleskelulupaa hakiessaan selvitys turvatusta toimeentulosta vain ensimmäisen vuoden ajalta, vaikka oleskelulupa myönnettäisiin pidemmälle ajalle. Opiskelijan toimeentuloon ensimmäisen vuoden jälkeen kohdistettaisiin valvontaa. Valvontaa tapahtuisi pistotarkistuksin sekä digikehittämisestä ja rekistereistä saatavien tietojen perusteella.

Esityksen sisältävät oleskeluluvat kuuluisivat yksin Maahanmuuttoviraston toimivaltaan. PAM korostaa, että viranomaisten riittävät resurssit ovat yhteydessä valvonnan laatuun ja tästä syystä lain toteutumista valvovalle Maahanmuuttovirastolle on osoitettava riittävät resurssit (esim. toimeentuloedellytysten seurantaan). Etenkin, kun lausuntokierroksella olevassa esityksessä todetaan valvonnan painottuvan ensimmäisinä vuosina manuaaliseen työhön.

PAM painottaa, että viranomaisilla tulee olla riittävät edellytykset tehokkaaseen valvontaan, koska tutkimusten mukaan ulkomaisen työvoiman hyväksikäyttöä ilmenee Suomessa erityisesti työvoimavaltaisilla aloilla, joilla käytetään paljon tilapäistä työvoimaa (esim. ravintola-ala) tai aloilla, joilla alihankintaketjut ovat pitkiä (esim. puhtaus- ja kiinteistöpalveluala). Jo nyt näillä riskialoilla työskentelee paljon kolmansista maista Suomeen työluvalla tulleita työntekijöitä, ja on oletettavaa, että jatkossa myös monet tutkimuksen, opiskelun tai työharjoittelun perusteella oleskeluluvan saaneista tulevat työllistymään näille aloille (esim. opiskelujen ohella tehtävä vuokra-/keikkatyö).

Valvonnan lisäksi resursseja tulee kohdistaa tiedotukseen ja neuvontaan, jotta esimerkiksi palvelualojen työnantajilla on mahdollisuus saada riittävästi neuvontaa kolmansista maista tulevien opiskelijoiden palkkaamiseen. Samalla on taattava, että kolmansista maista tulevat henkilöt saavat riittävästi tietoa suomalaisesta työlainsäädännöstä ja työehtosopimuksista sosiaalisen polkumyynnin estämiseksi (alipalkkaus, liian pitkät työpäivät, puutteet lakisääteisissä vapaissa, tms.).

Valvonnan osalta PAM korostaa, että työnantajiin kohdistuvaa valvontaa (ml. tarkastuskäynnit) tulisi tehdä prosessin kaikissa vaiheissa – ei vain jälkikäteen toteutettavana valvontana. PAMin kokemuksen mukaan monet heikossa työmarkkina-asetuksessa olevat ulkomaalaiset työntekijät eivät kuulu usein ammattiliittoihin, eivät tunne oikeuksiaan eivätkä uskalla riitauttaa esimerkiksi alipalkkaustapauksia, koska he pelkäävät oleskeluoikeutensa puolesta. Näistä syistä on tärkeää



19.8.2021

selvittää, että kolmansien maiden kansalaisia palkkaavilla yrityksillä on realistiset edellytykset huolehtia lakisääteisistä työnantajavelvoitteistaan.

UUDISTUSTEN SEURANTA JA ARVIOINTI SEKÄ TOIMINNAN KEHITTÄMINEN

Lopuksi PAM painottaa, että uudistuksen mukanaan tuomia muutoksia tulisi seurata ja arvioida säännöllisin väliajoin, jotta valvontaan voidaan kohdistaa riittävästi resursseja ja lainsäädäntöä voidaan tarvittaessa kehittää. Jos seurannassa tulee ilmi esimerkiksi sosiaalista polkumyyntiä (esim. alipalkkaus, liian pitkät työpäivät, puutteet lakisääteisissä vapaissa), viranomaisten on puututtava tilanteeseen.

Helsingissä 19.8.2021

Palvelualojen ammattiliitto PAM ry

Annika Rönni-Sällinen
puheenjohtaja

Lisätietoja:

Katri Jakosuo
koulutuspoliittinen asiantuntija
katri.jakosuo@pam.fi
puh. 044 750 4529